

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
CASE – Center for Social and Economic Research

Polskie i ukraińskie rolnictwo we wspólnej Europie

Struktury rolne w UE i Ukrainie

dr hab. **Wawrzyniec Czubak**

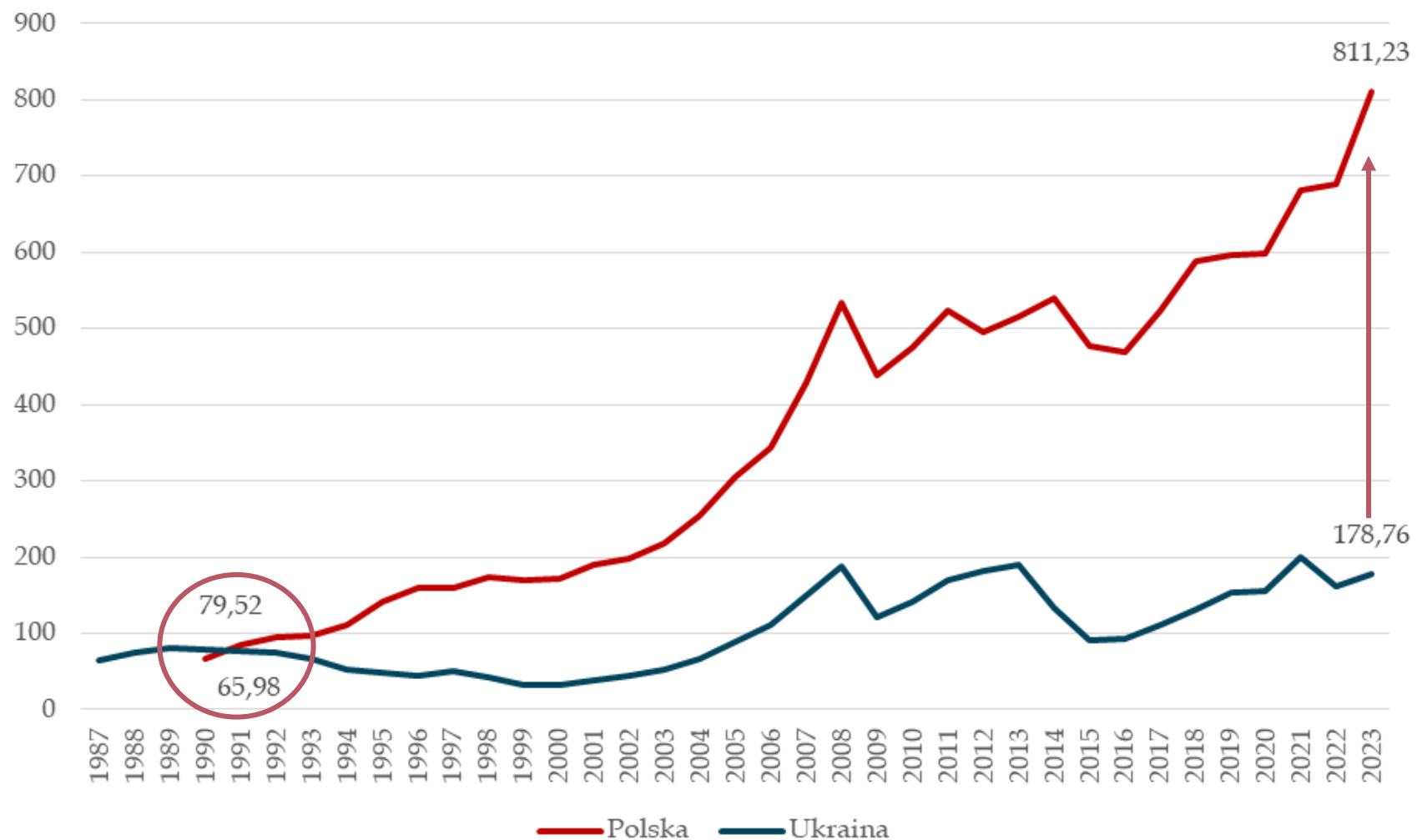
profesor Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

dr hab. **Sławomir Kalinowski**

profesor Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk

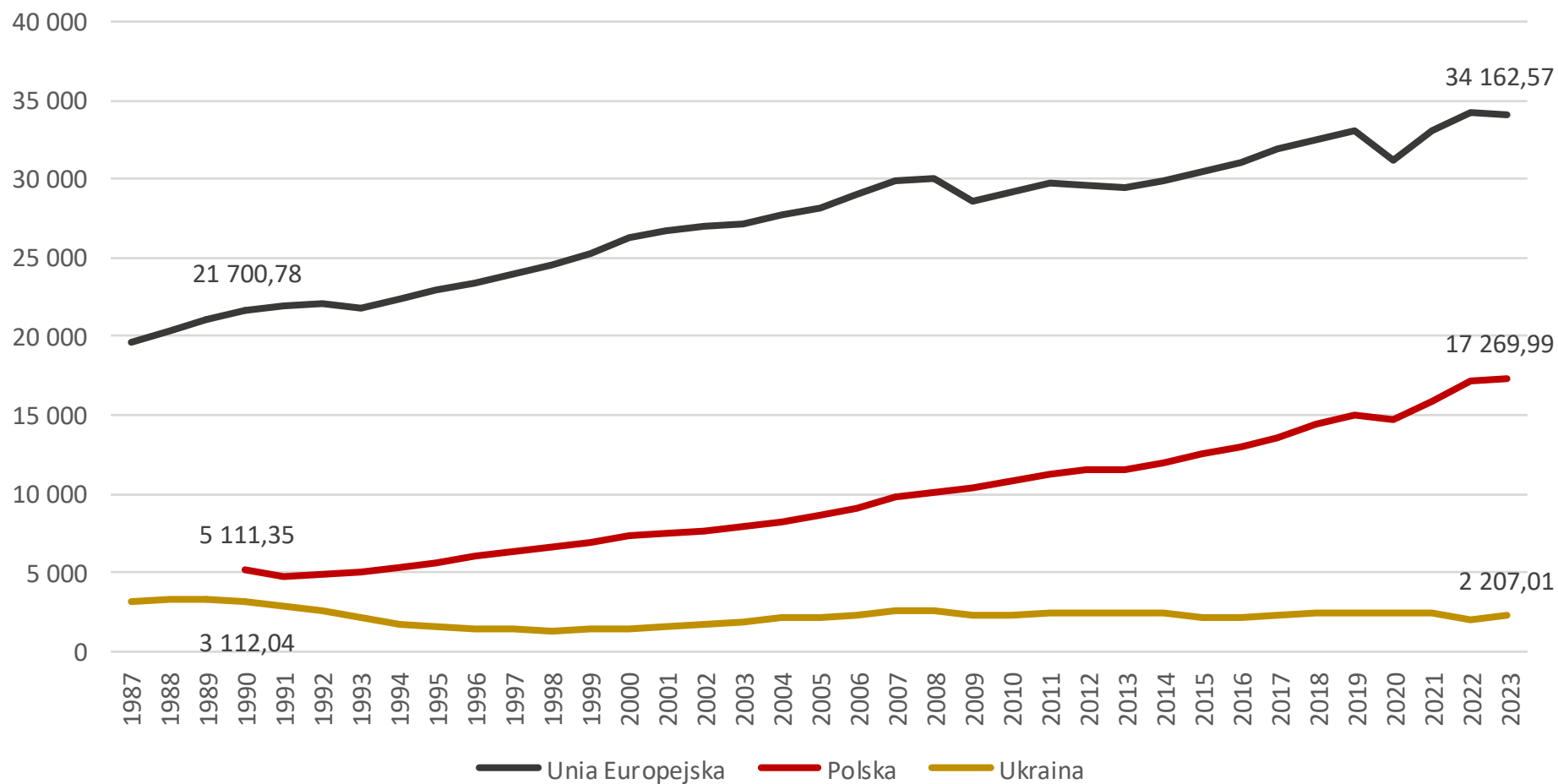
PKB w mld dolarów

(ceny stałe, dolary amerykańskie z 2015 r.)

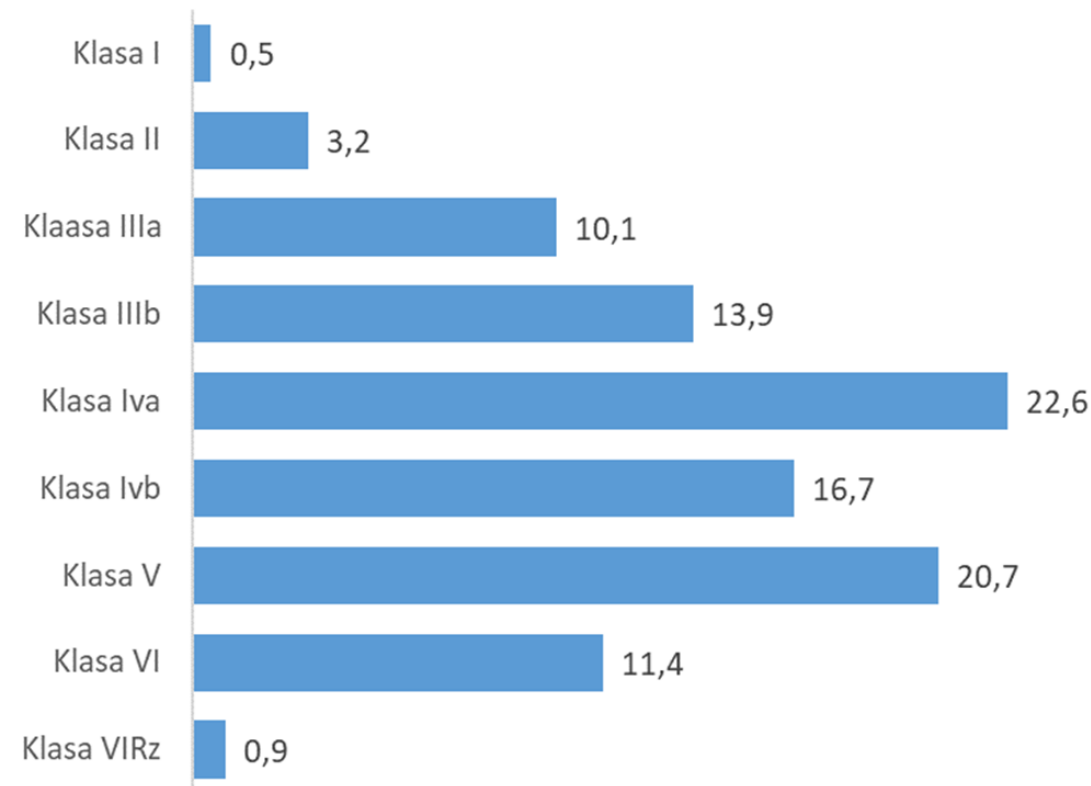
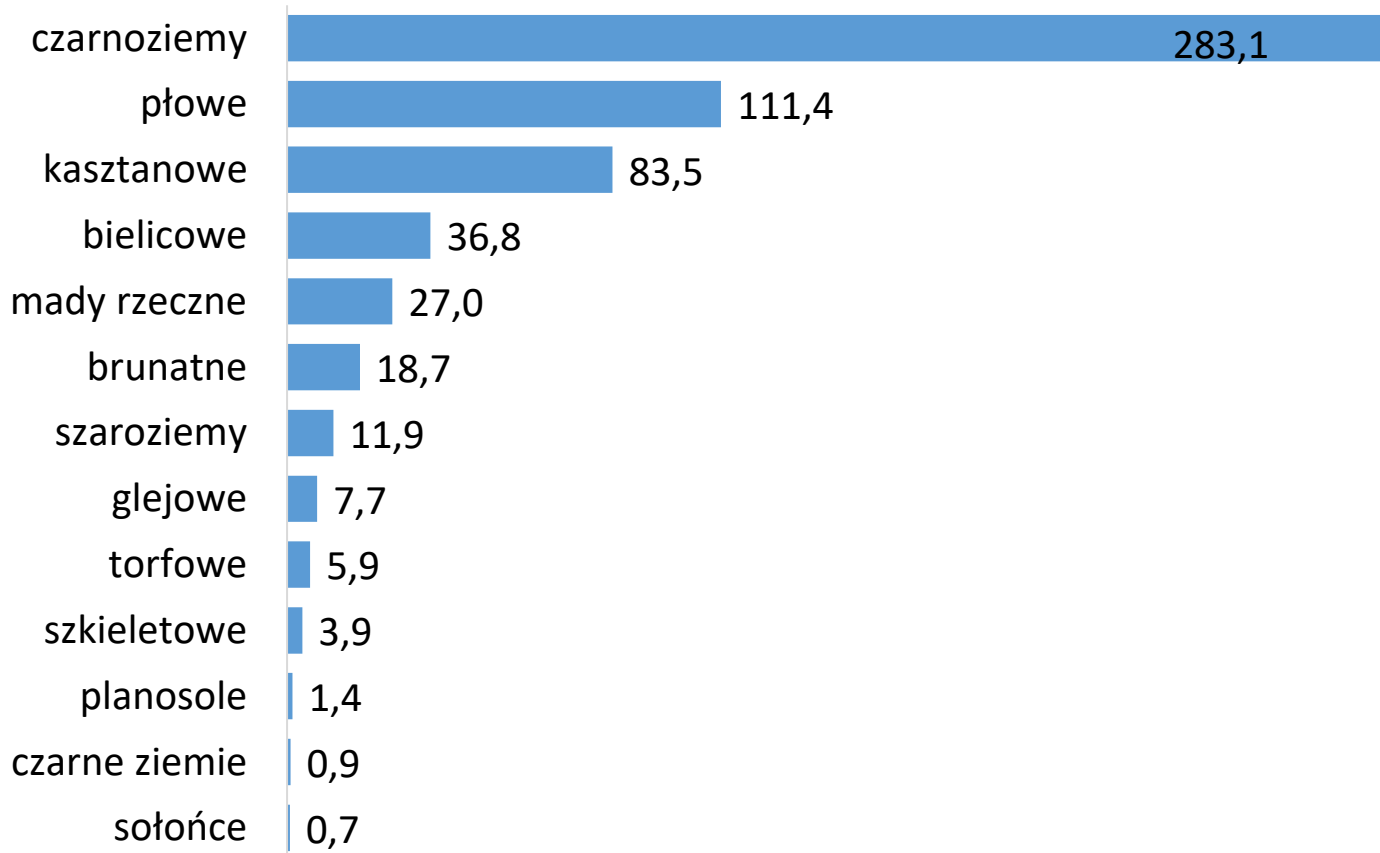

PKB na mieszkańca

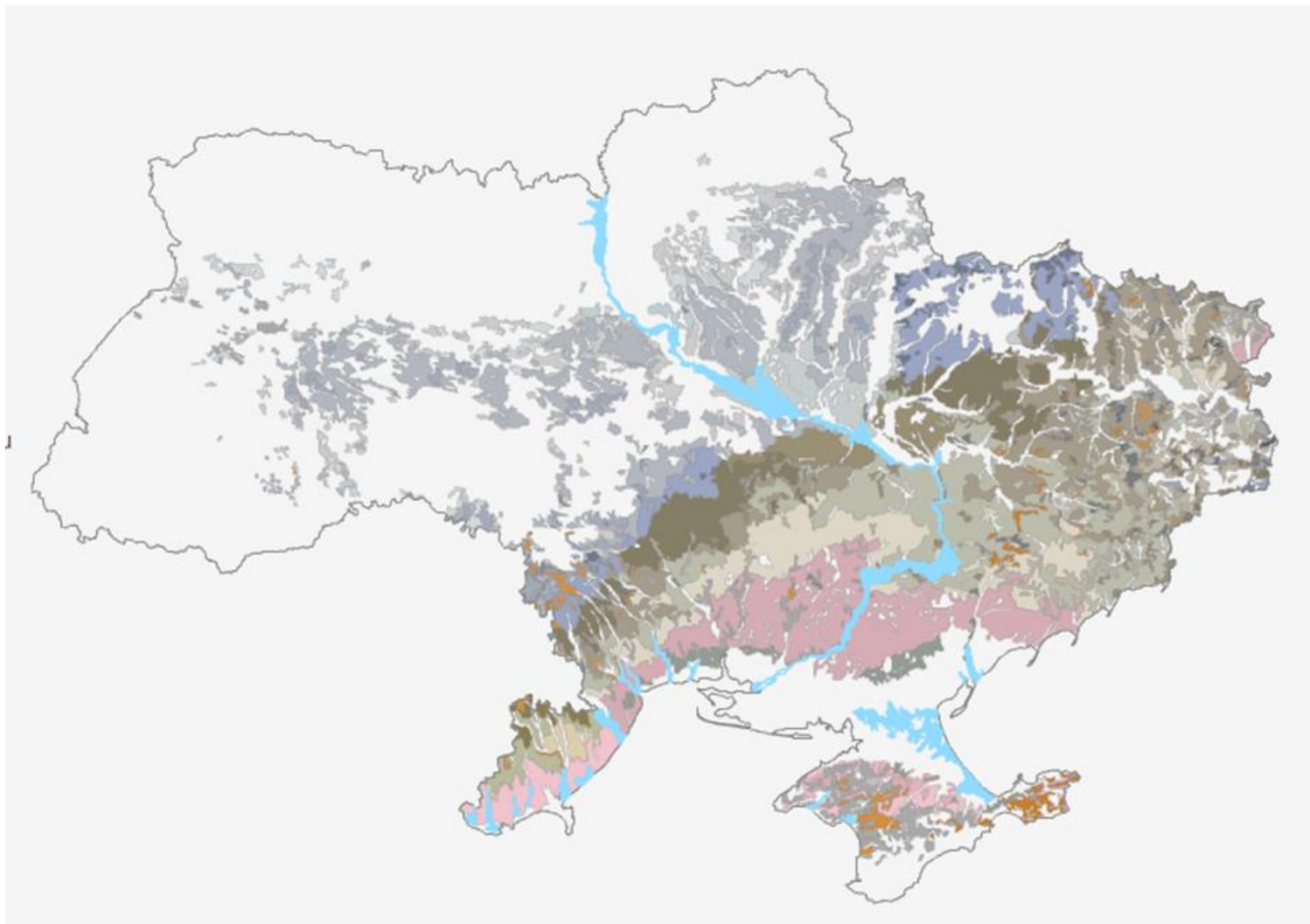
(ceny stałe, dolary amerykańskie z 2015 r.)

Rodzaje gleb w Ukrainie vs. jakość ziemi w Polsce

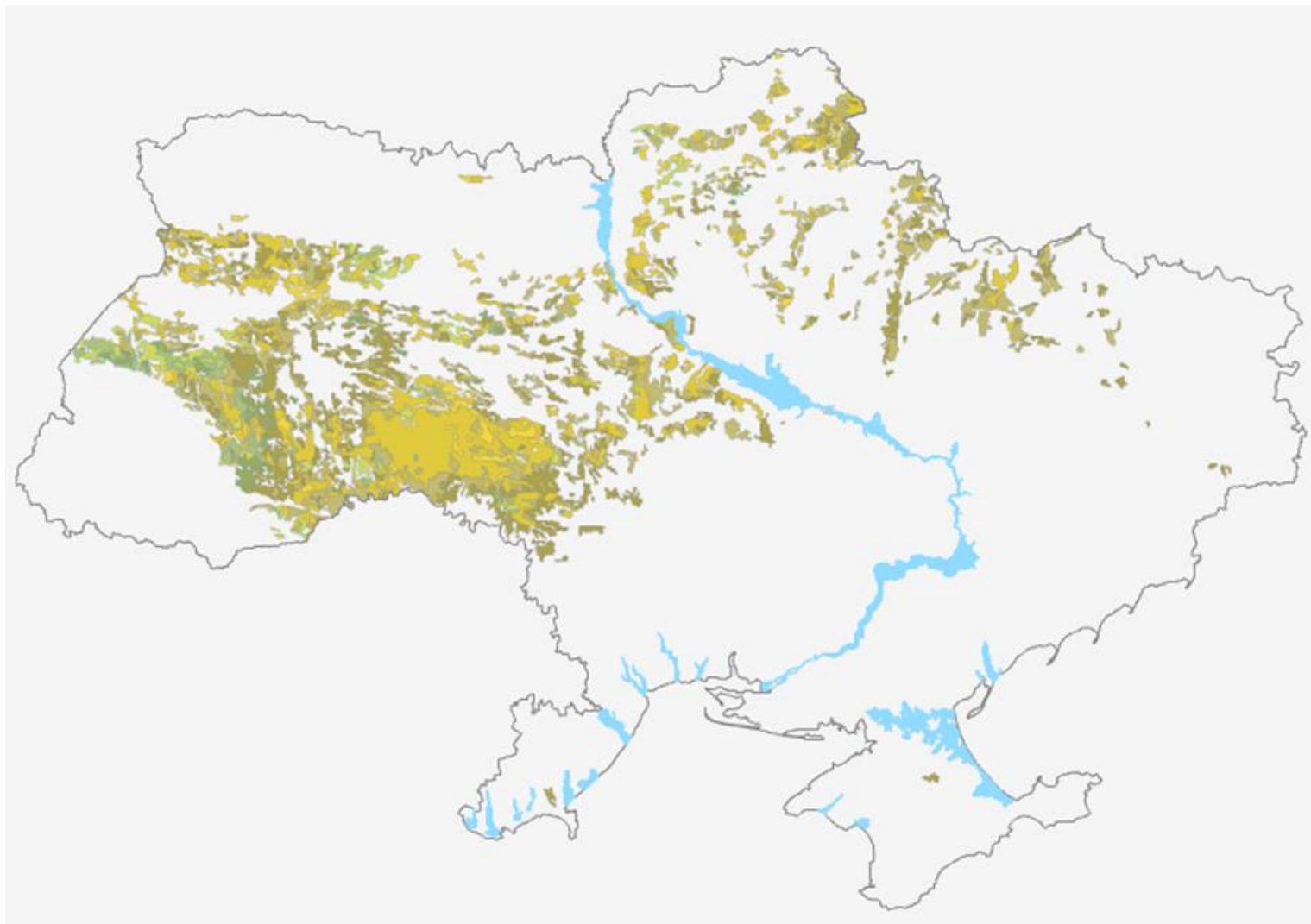

Obszar Ukrainy pokryty czarnoziemem różnego typu

<https://superagronom.com/karty/karta-gruntiv-ukrainy#close>

Obszar Ukrainy pokryty glebami płowymi

<https://superagronom.com/karty/karta-gruntiv-ukrainy#close>

Zasoby ziemi

stan geodezyjny powierzchni kraju (w tys. ha)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia					
	UE		Polska		Ukraina	
Powierzchnia (geodezyjna) ogólna	431 289	100	31 393	100	60 350	100
Użytki rolne (stan geodezyjny)	184 253	42,7	18 647	59,4	41 311	68,5
Grunty leśne	148 442	34,4	9 512	30,3	10 682	17,7
Grunty pod wodami	21 317	4,9	766	2,4	2 414	4,0
Grunty zabudowane i zurbanizowane	25 403	5,9	1 826	5,8	3 742	6,2
Nieużytki	36 619	8,5	465	1,5	2 173	3,6

Powierzchnia użytków rolnych (w tys. ha) według rodzajów użytków

Wyszczególnienie	UE	Polska	Ukraina
Użytki rolne w tym:	157 695	14 952	41 311
pod zasiewami	62% 97 206	73% 10 962	80% 32 757
grunty ugorowane	2 003	188	167
uprawy trwałe	11 062	380	853
łąki trwałe	47 424	2 788	2 284
pastwiska trwałe		415	5 250

Formy zarządzania ziemią

Jak podaje Zolotnytska Y. i Kowalczyk S. (2022):

Przedsiębiorstwo rolne (agricultural enterprise) jako podmiot gospodarczy jest dobrowolnym zrzeszeniem obywateli w ramach samodzielnego przedsiębiorstwa powołanego do wspólnej produkcji produktów i towarów rolnych. Przedsiębiorstwa rolne posiadają osobowość prawną [Ustawa Ukrainy № 2114-XII].

Gospodarstwo rolne (private farms) jest formą przedsiębiorczej działalności rolników (jeden lub kilku członków rodziny) w zakresie wytwarzania i sprzedaży produktów rolnych. Gospodarstwo podlega rejestracji jako osoba prawna lub fizyczna, nabywając tym samym status przedsiębiorcy [Ustawa Ukrainy № 973-IV]

Do tych obu form należy 20,3 mln ha (około połowa) użytków rolnych; ich łączna liczba wynosi 47, 5 tys. podmiotów, z czego 11,3 tys. zarejestrowanych jest jako „*gospodarstwo bez ziemi*”.

Istnieją też **prywatne gospodarstwa chłopskie** (PGCh, *private peasant households*), które nie mają statusu rolnika lub przedsiębiorcy, a są to gospodarstwa domowe mające do dyspozycji prywatną działkę, przekazaną podczas likwidacji państwowych gospodarstw rolnych.

Koncentracja agrarna

Grupy obszarowe	Liczba gospodarstw (tys.)	Powierzchnia UR (tys.)	Liczba gospodarstw (tys.)	Powierzchnia UR (tys.)	Liczba gospodarstw (tys.)	Powierzchnia UR (tys.)
UR	Polska		UE		Ukraina	
1-10	950	3 767	6 660	16 652	6 913	69
10-20	196	2 708	779	10 945		
20-50	106	3 160	689	21 823	14 021	686
50-100	26	1 763	347	24 430		
pow. 100	13	3 266	325	80 008	15 343	19 497
Ogółem	1 317	14 682	8 923	153 861	36 277	20 252

Źródło: Zolotnytska Y, Kowalczyk S. (2022): Ukraina na światowym rynku rolnym. Kwartalnik nauk o przedsiębiorstwie, 65(3), str. 5–25.; dane dla jednostek, które złożyły sprawozdanie na formularzu 4-cr (rocznym) *Sprawozdanie o powierzchniach uprawnych dla upraw rolnych* i spełniają kryteria określone przez metodologię statystyczną

Koncentracja agrarna

Gospodarstwa
poniżej 100 ha

Gospodarstwa
powyżej 100 ha

GOSPODARSTWA

Polska	UE	Ukraina
97	95	58

Polska	UE	Ukraina
3	5	42

UR

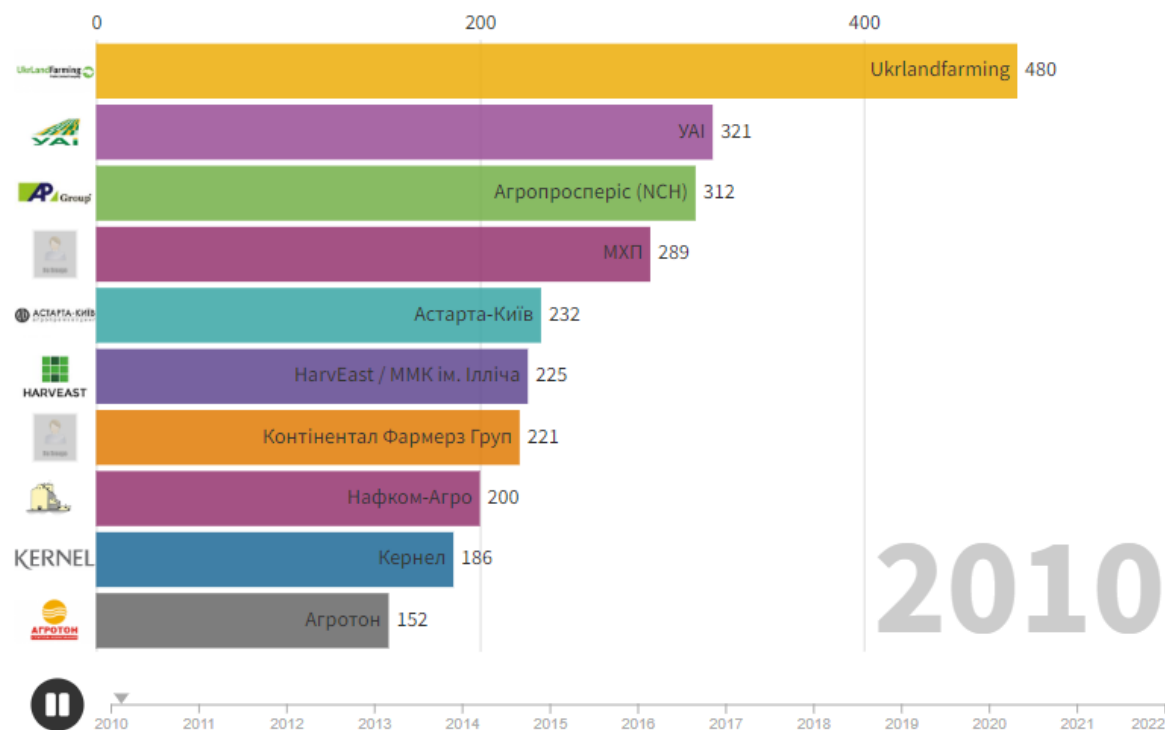
Polska	UE	Ukraina
78	48	4

Polska	UE	Ukraina
22	52	96

Kонцентрація аграрна

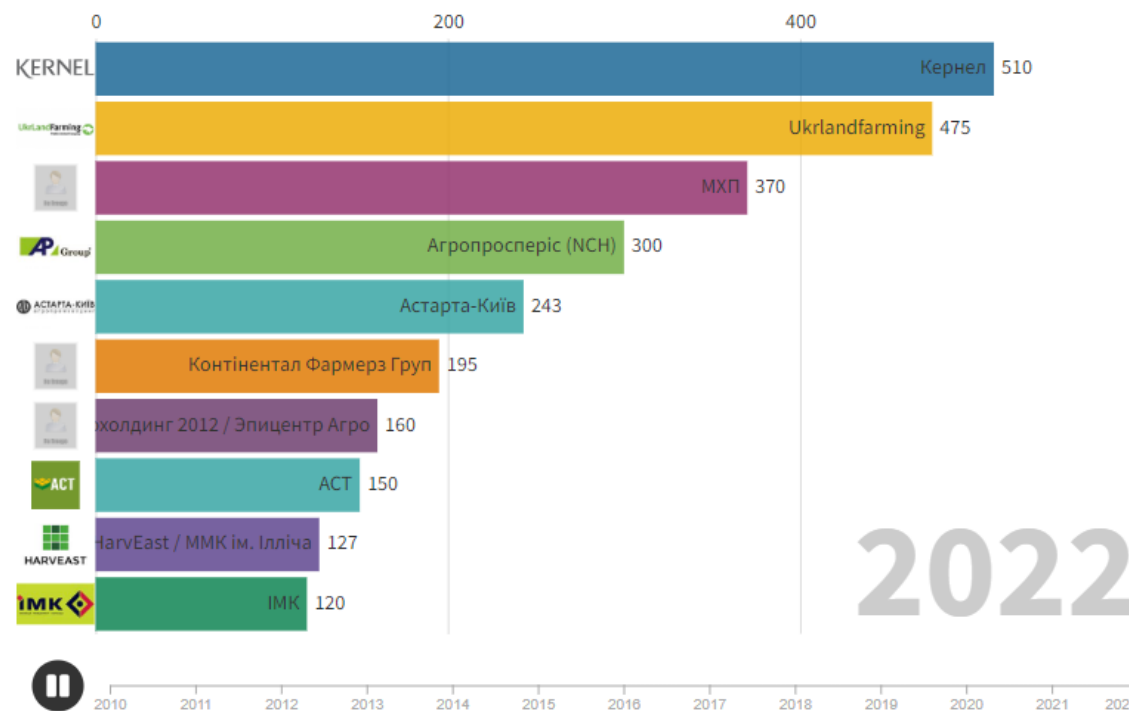

Динаміка зембанку у ТОП-10 агрохолдингів 2010-2021 рр., тис. га

Контінентал – до 2018 р. Мрія

Динаміка зембанку у ТОП-10 агрохолдингів 2010-2021 рр., тис. га

Контінентал – до 2018 р. Мрія

№	Компанія	Зем. банк, тис. га
1	 KERNEL Кернел ДОКЛАДНІШЕ ...	363
2	 MHP МХП ДОКЛАДНІШЕ ...	361
3	 UkrLandFarming Ukrlandfarming ДОКЛАДНІШЕ ...	330
4	 AP Group Агропросперіс (NCH) ДОКЛАДНІШЕ ...	290
5	 АСТАРТА-КИЇВ Агроброхолдинг ДОКЛАДНІШЕ ...	212
6	 КОНТИНЕНТАЛ Контінентал Фармерз Груп ДОКЛАДНІШЕ ...	195
7	 EPICENTR AGRO Епіцентр Агро ДОКЛАДНІШЕ ...	167
8	 АСТ Аграрні системні технології ДОКЛАДНІШЕ ...	150
9	 ЕНСЕЛКО ГРУПА КОМПАНІЙ ДОКЛАДНІШЕ ...	134
10	 ІМК ДОКЛАДНІШЕ ...	120

11	 АГРОТОН ГРУПА КОМПАНІЙ Агротон ДОКЛАДНІШЕ ...	110
12	 УКРПРОМІНВЕСТ АГРО УКРПРОМІНВЕСТ-АГРО ДОКЛАДНІШЕ ...	108
13	 A-GRAIN Агрейн ДОКЛАДНІШЕ ...	100
14	 LNZ GROUP ЛНЗ ДОКЛАДНІШЕ ...	115
15	 VITAGRO ГРУПА КОМПАНІЙ Vitagro ДОКЛАДНІШЕ ...	116
16	 Приват АГРО ХОЛДИНГ Приват-А ДОКЛАДНІШЕ ...	117
17	 TASU Agro ТАС АГРО ДОКЛАДНІШЕ ...	118
18	 СВІТАНОК Світанок ДОКЛАДНІШЕ ...	80
19	 Кролевецький комбікормовий завод ДОКЛАДНІШЕ ...	80
20	 AGROVISTA АгроВіста ДОКЛАДНІШЕ ...	75

Pracujący w rolnictwie

Rolnictwo **Ukrainy** absorbowało około 15% całkowitej liczby pracujących w gospodarce, a **zasoby pracy w rolnictwie to 2692,7 tys. osób** (Nowak; Statistical Yearbook... 2022).

W **Polsce** spośród około 15,2 mln pracujący ogółem, w rolnictwie pracuje **1 218,3 tys. osób**, tj. 8,4% ogółu pracujących w gospodarce narodowej.

W **UE** zatrudnienie w rolnictwie wynosiło w średnio ok. 4,5% ; w rolnictwie pracowało **9 270,6 tys. osób**.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce Ukrainy wynosiło (w przeliczeniu na zł) około 1 370 zł, a w rolnictwie 1 130 zł.

Środki trwałe w rolnictwie w 2021 roku (w mln zł)

Kraj	wartość brutto środków trwałych	nakłady inwestycyjne
Polska	159 074	5 585
Ukraina	82 683	7 030

W Polsce liczba ciągników wynosiła 1 448 tys. szt., a kombajnów zbożowych to 167 131 sztuk.

W krajach UE liczba ciągników wynosi 8,4 mln.

Liczba ciągników w przedsiębiorstwach rolnych Ukrainy to 130,5 tys. szt., a kombajnów 26 tys. szt.

Liczba ciągników w prywatnych gospodarstwach chłopskich to 184 tys. szt., a kombajnów 15 tys. szt.

Źródło: Rocznik statystyczny RP 2021; Rocznik statystyczny; Agriculture of Ukraine (Сільське господарство України) 2022. ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. Державна служба статистики України. Київ. 2023; Zolotnytska Y, Kowalczyk S. (2022): Ukraina na światowym rynku rolnym. Kwartalnik nauk o przedsiębiorstwie, 65(3), str. 5–25.;

Zużycie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin na 1 ha UR w kg

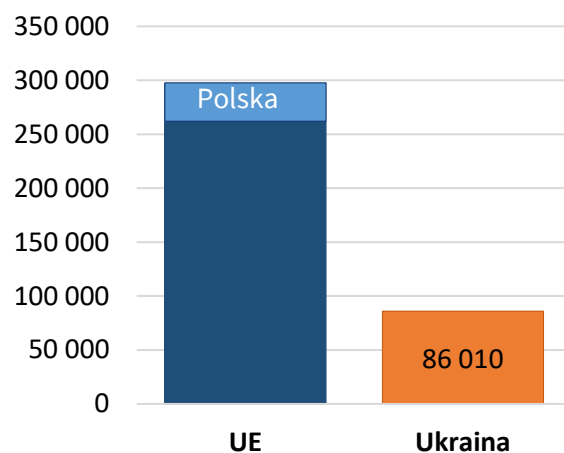
Rodzaj	UE	Polska	Ukraina
NPK	93,8	130,5	76,51
N	62,5	69,1	52,4
P	14,4	24,0	13,35
K	16,9	37,4	10,76
Zużycie ŚOR (substancji czynnej)	3,22	2,3	0,8

Źródło: Rocznik statystyczny RP 2021; Rocznik statystyczny; Agriculture of Ukraine (Сільське господарство України) 2022.
ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. Державна служба статистики України. Київ. 2023

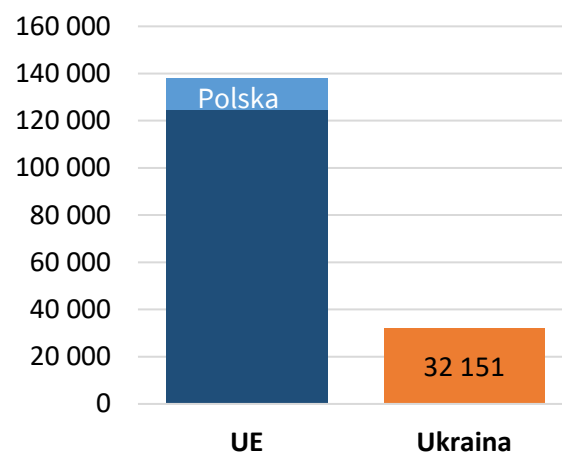
Produkcja roślinna (tys. ton)

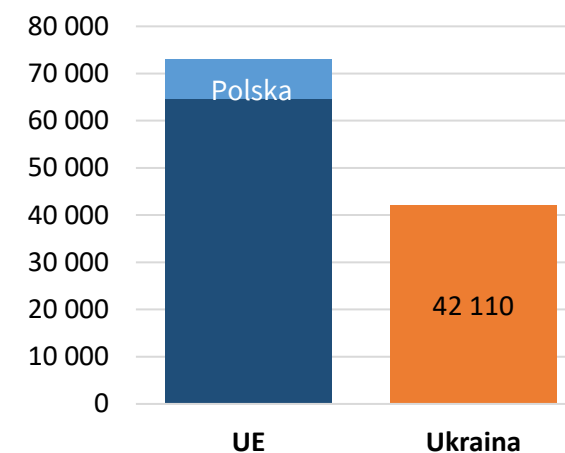
zboża

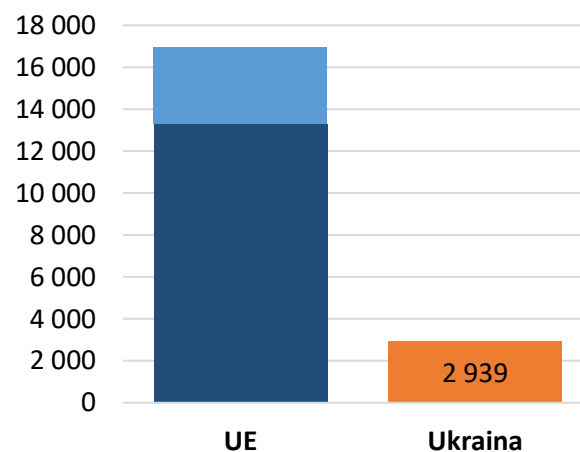
pszenica

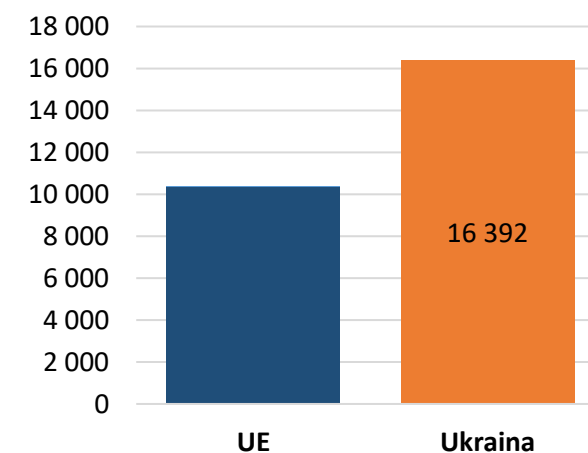
kukurydza

rzepak

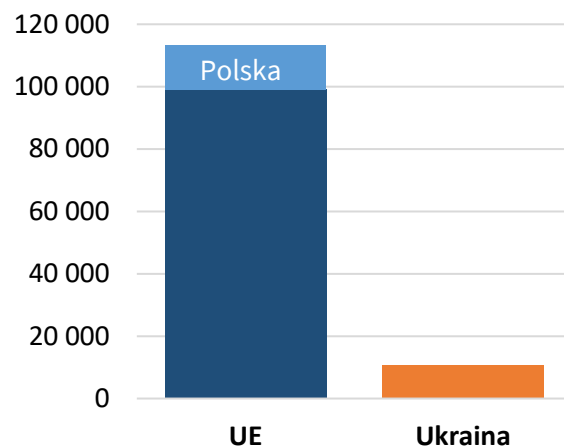
słonecznik

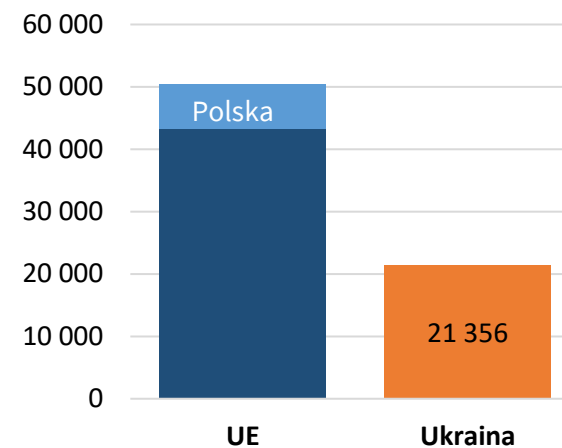
Produkcja roślinna (tys. ton)

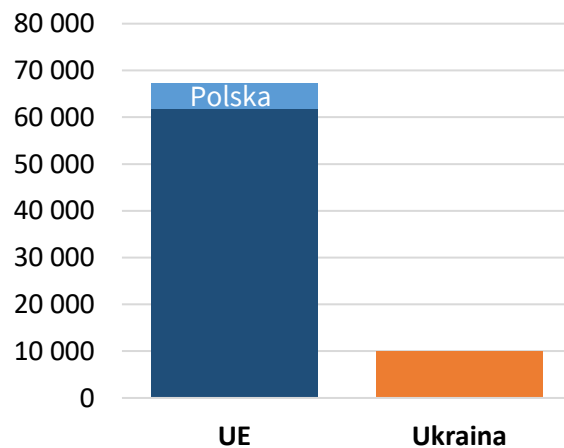
buraki cukrowe

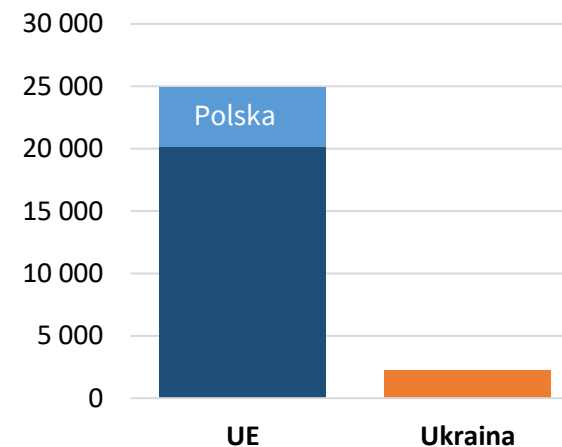
ziemniaki

warzywa

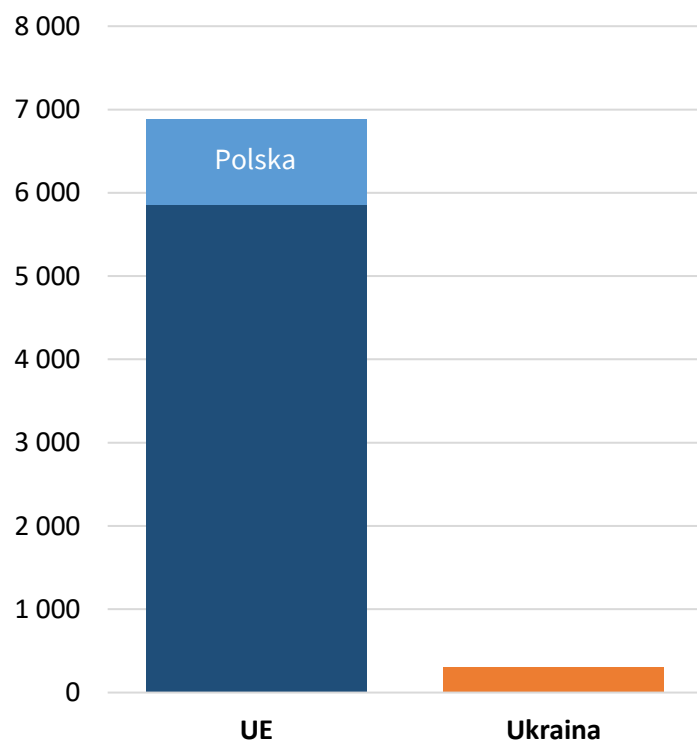
owoce

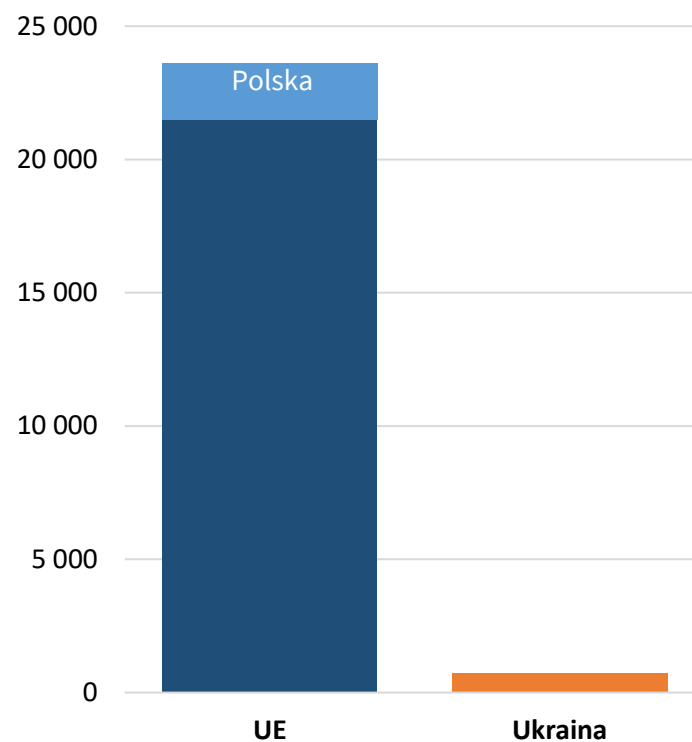
Produkcja zwierzęca (tys. ton)

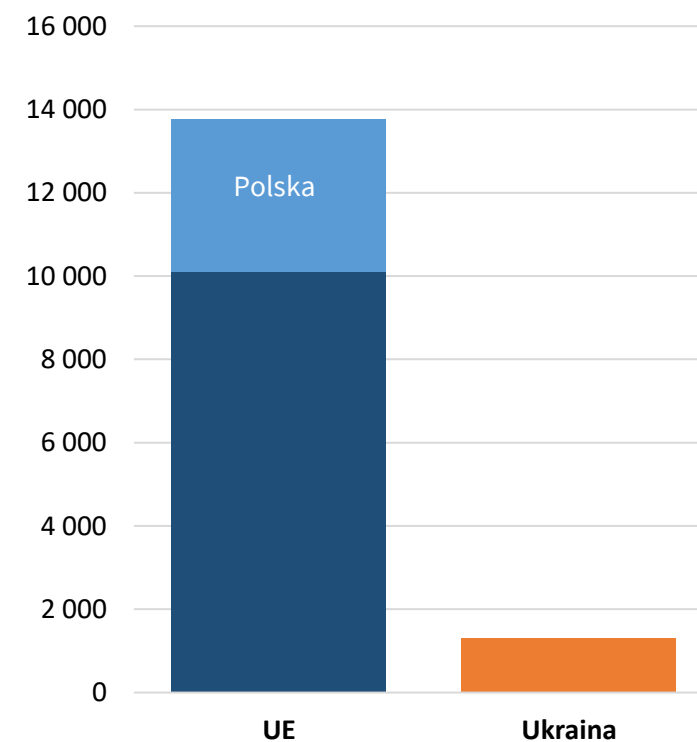
wołowina

wieprzowina

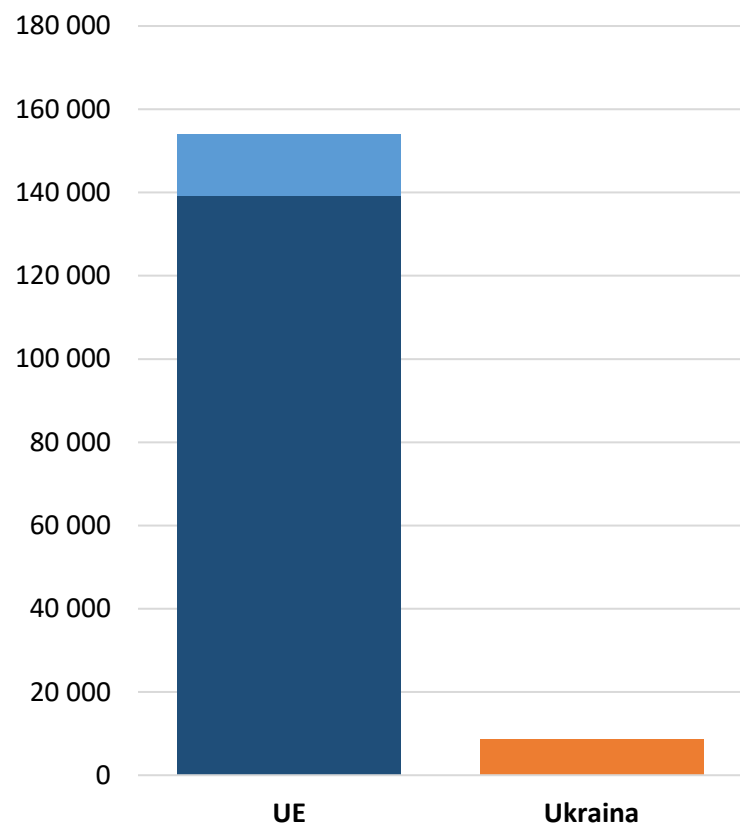
drób

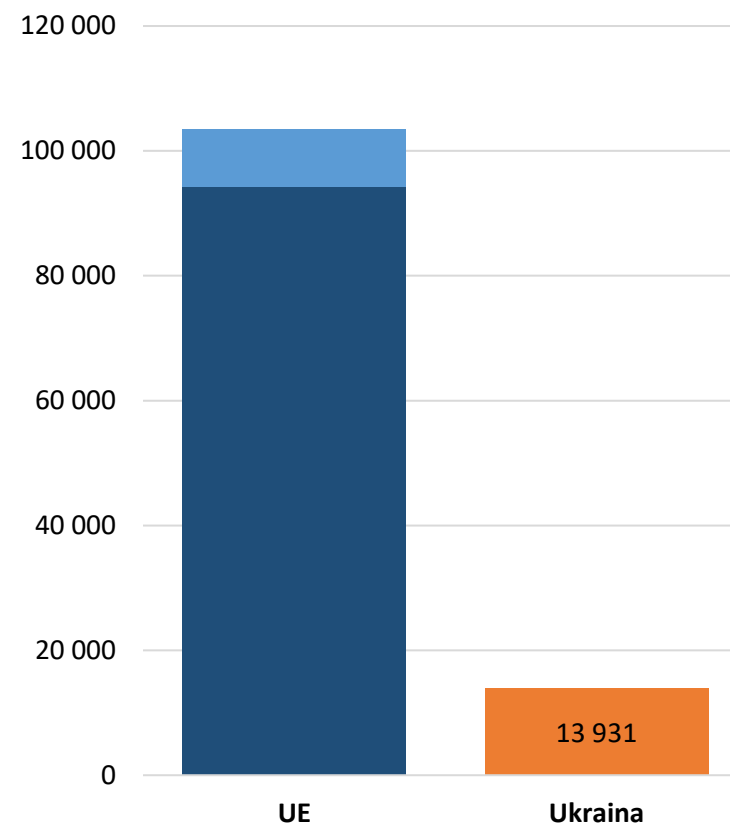
Produkcja zwierzęca (tys. ton)

mleko

jaja

Struktura produkcji zbóż ogółem

Powierzchnia gospodarstwa (ha)	UE				Polska			
	Gospodarstwa (szt.)		Powierzchnia (ha)		Gospodarstwa (szt.)		Powierzchnia (ha)	
Ogółem	4 079 230	%	52 634	%	959 150	%	7 465	%
do 5 ha	2 121 490	52	2 463	5	431 620	45	813	11
5-10	580 330	14	2 348	4	231 060	24	1 082	14
10-20	446 020	11	3 278	6	167 220	17	1 390	19
20-50	422 200	10	6 372	12	93 620	10	1 544	21
50-100	244 800	6	7 655	15	23 150	2	857	11
pow. 100	264 380	6	30 519	58	12 490	1	1 779	24

Powierzchnia gospodarstwa (ha)	Ukraina			
	Gospodarstwa (szt.)		Produkcja (tys. ton)	
Ogółem	24 379	%	42 315	%
do 100	13 624	56	1 792	4
100–200	3 003	12	1 829	4
200–500	3 446	14	4 958	12
500–1000	2 154	9	7 211	17
1000–2000	1 391	6	9 469	22
2000–3000	392	2	5 056	12
pow. 3000	369	2	12 000	28

80%

Wartość produkcji rolniczej (w mln euro)

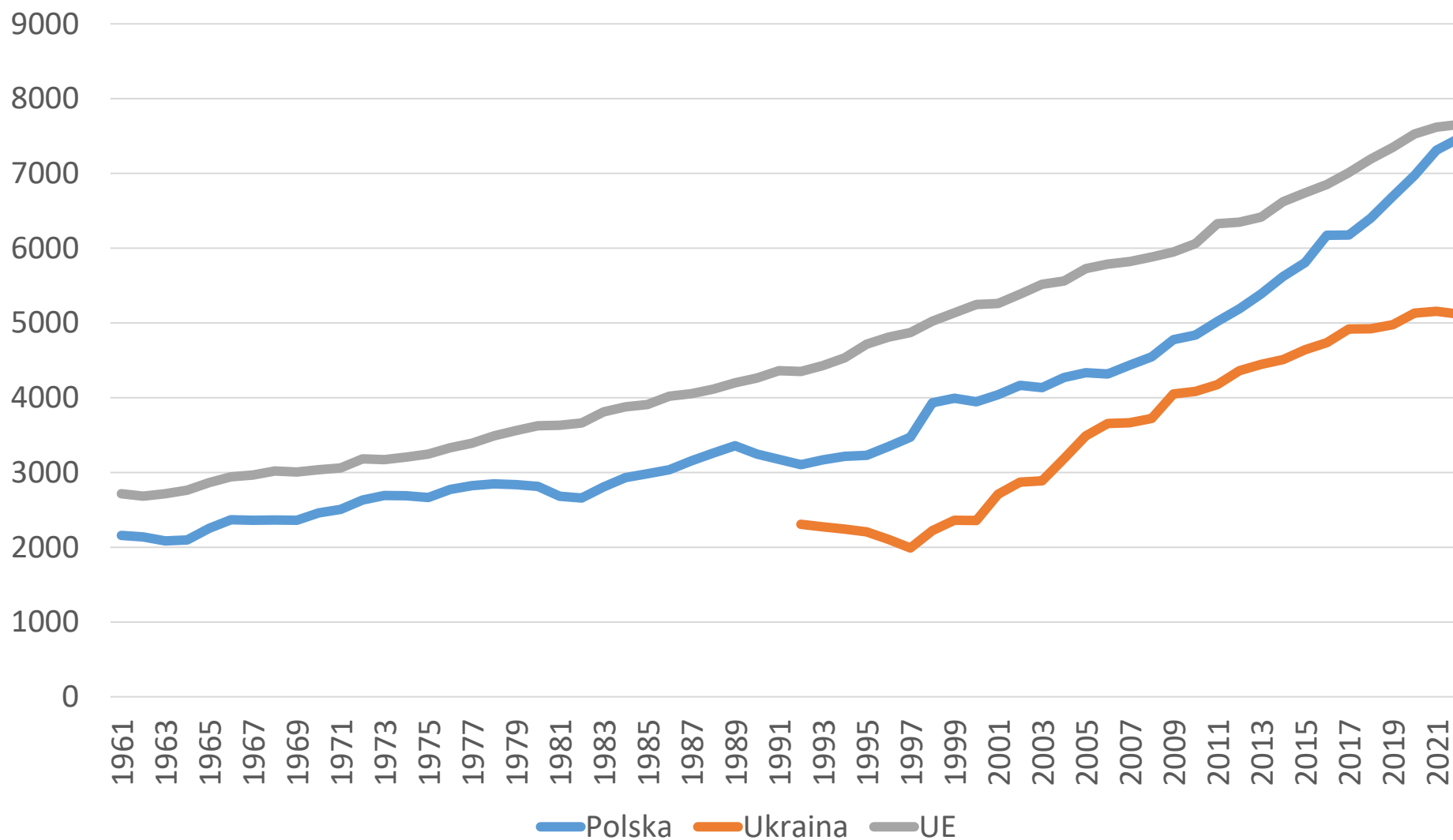
Rodzaj	UE	Polska	Ukraina
Produkcja globalna w tym:	517 115	39 381	41 524
produkcja globalna roślinna	287 723	19 754	34 149
produkcja globalna zwierzęca	205 890	18 895	7 375
Zużycie pośrednie	316 275	25 293	24 510
Wartość dodana brutto	220 898	14 254	17 905

Wartość produkcji rolniczej (w mln euro)

	34 149		7 375
Zboża: w tym	16 729		
pszenica	6 364		
kukurydza na ziarno	8 024		
jęczmień	1 667		
Uprawy przemysłowe	12 201		
rośliny oleiste: w tym	11 666		
rzepak	1 472		
nasiona słonecznika	8 482		
soja	1 683		
buraki cukrowe	392		
Ziemniaki	1 899		
Warzywa	1 853		
Owoce	894		
		Bydło	620
		Trzoda chlewna	1 194
		Drób	2 053
		Mleko	2 336
		Jaja	865

Wydajność mleczna krów

Wartość produkcji rolniczej (w mln euro)

Wyszczególnienie	UE	Polska	Ukraina
Produktywność czynników produkcji			
ziemi (euro na 1 ha UR)	3 279	2 634	1 005
pracy (w euro na 1 pracującego)	55 780	32 325	15 421
kapitału (euro na 1 euro wartości brutto śr. trwałych)		1,1	2,3
Dochodowość (mierzona wartością dodaną brutto)			
ziemi (euro na 1 ha UR)	1 401	953	433
pracy (w euro na 1 pracującego)	23 828	11 700	6 649
kapitału (euro na 1 euro wartości brutto śr. trwałych)		0,4	1,0

Podsumowanie: struktury ukraińskiego rolnictwa

potencjał

- najbardziej żyzne gleby na świecie
- rozległe tereny dostępne pod uprawy rolne
- niskie zagęszczenie ludności na obszarach wiejskich
- funkcjonowanie i potencjał wielkoobszarowych gospodarstw
- korzystne położenie geograficzne
- rozbudowana infrastruktura portowa nad Morzem Czarnym
- rosnąca konkurencyjność ukraińskiego rolnictwa

wyzwania i zagrożenia

- niedoinwestowanie sektora rolniczego; zapóźnienie w technicznym wyposażeniu gospodarstw
- koncentracja ziemi w rękach nielicznych podmiotów
- brakuje jednolitej definicji rolnictwa, brak klarownych danych statystycznych
- niska efektywność czynników produkcji
- niestabilność polityczna i geopolityczna

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
CASE – Center for Social and Economic Research

Polskie i ukraińskie rolnictwo we wspólnej Europie

Struktury rolne w UE i Ukrainie

prof. UPP dr hab. **Wawrzyniec Czubak**

wawrzyniec.czubak@up.poznan.pl

prof. IRWiR PAN dr hab. **Sławomir Kalinowski**

skalinowski@irwirpan.waw.pl